

Wuknjenske wideja – džěłowe łopjena (5)

Lubina Hajduk-Veljkovićowa, Karin Schöne

widejo 05 – Na zarjedže

tema: zarjady a nadawki na zarjadach, hdže što rozrisamy

niwow: B1

wuknjenski zaměr a zwučowane komunikaciske jednanja:

- pomjenujemy zarjady a wuprajimy, što móžemy tam zradować
- informujemy so wo wotběhach na zarjadach a rozprawjamy wo tym
- začuća a njewěstosc z wuraznjec

W 5. džělu widejoweje serije přewodžamy Majku na přizjewjernju za wobydlerjow. W tym zwisku zwučuja wuknjacy, hdže móža kotre běrokratiske problemy rozrisać a što za to trjebaja. Je to skerje njezwučena tema, wo kotrejž zředka serbsce rěčimy. Wudani so potajkim, so z wuknjacymi, ale tež z maćernorěčnymi z njej zaběrać.

A Zawod do temy

Smój so za wobšěrny zaběh do temy rozsudźiŕoj, dokelž je słowoskład kołowokoło zarjadow jara specifiski a so serbsce přehusto njewužiwa. W nadawkach 1-3 zeznaja wuknjacy wotpowědnu leksiku a hdže so što stawa.

B Nadawki k widejej

Prašenje 4 je wažne za globalne zrozumjenje. Derje so wone po mjeńšinje 0:52 hodži. Prjedy hač wuknjacy dale hladaja, njech sej najprjedy nadawkaj 5 a 6 přečitaja a wo móžnych rozrisanjach rozmysluja. W nadawku 7 pomhaja spočatki sadow a logika při zradowanju sadow.

C Swójske nazhonjenja a dalewjedžace zwučowanja

Je přeco zaso wušne, kraje Europy wospjetować. Doporučimoj, zdom genitiw a lokatiw zwučować: *Njejsym hišće w Madžarskej była. Chcu do Čěskeje jěć.* Za nadawk 10 doporučimoj, stajnje analizować dać, što je subjekt sady. W 2. sadze je pućowanski pas subjekt, tohodla móže tu jako džěl subjekta jenož "jeje/ jeho" stać. Zajimawe je, wuchadžejo wot nadawka 11 so wo tym rozmołwjeć, što ludžo wokoło nas w situacijach čakanja činja, kaž na př. w čakarnjach, w zjawnym wobchadze abo w kinje, a nazhonjenja přirunować a komentować. W nadawku 12 trenuja wuknjacy, zo so wo kročelach na zarjedže informelne rozmołweja a sej mjez sobu radža. W nadawku 15 rešeršuja wuknjacy wo temje z jich žiwjenskeho swěta a předstaja wuslědk na plakaća. Při tym zwučuja jadriwe předstajenje w hesłach. Přez předstajenje plakata hodži so swobodny monolog wotpowědne rěčnemu niwowej trenować.

Rozrisanja nadawkow:

nadawk 1: Kóždy staćan trjeba płaćiwu wupokaz. 2. Na zarjedže wobstaram sej nowy wupokaz. 3. Wěcywobdžěłarka bě jara přećelna. 4. Jeje běrow je w přizemju, je to wulka a swěćła stwa. 5. Je lěpje, hdž sej termin skazaš, potom njetrjebaš tak dołho čakać. 6. W kotrym wotriedže namakam sobudžěłaćerku, z kotrejž sym telefonował/a? 7. Zapłaćće popłatk prošu při awtomacie. Móžeće z kartku zapłaćić.

nadawk 2: na agenturu za džěło; na financny zarjad; na stawnistwo; na chorobnu kasu; na krajnoradny zarjad; do přizjewjernje za wobydlerjow

nadawk z qr-codom:

přizjewjerna za wobydlerjow - bydlenje přizjewić a wotzjewić, personalny wupokaz a pućowanski pas skazać krajnoradny zarjad - jězbnu dowolnosť skazać, awto přizjewić

agentura za džěło - pjenjezy za bjezdžělnych dóstać, pomoc při pytanju noweho džěła

stawnistwo - narodženje džěsća, zmandželenje abo zemrěće někoho přizjewić a wopismo wo tym dóstać

financny zarjad - dawkowu deklaraciju zapodać, dawkowe číslo dóstać

chorobna kasa - strowotniske zawěšćenje dóstać, próstwu wo chorobne pjenjezy stajić

nadawk 4: wona trjeba nowy wupokaz; wona chce sej jězbnu dowolnosť skazać

nadawk 5: stary wupokaz; aktualne biometriske foto; pjenjezy za poplatk

nadawk 6: Na dnju z terminom sydnje so Majka do čakarnje. Wona je cyle rozbudžena, njeje rady na zarjadach.

Pyta na swojim šmóratku za mejlku z dokładnym terminom. Nimo toho so boji, zo jej tola někajke podložki faluja.

nadawk 7: 1. Jako přenje wobhladuje sej wěcywobdžěłarka wšitke podložki. 2. Zduha so wona hišće raz za staćanstwom a datumom narodženja praša. 3. Nimo toho so wona praša, kak so Majcyne mjeno prawje wurjekuje. 4. Hdyž je wšitko dorěčane, zapodawa přistajena wšitke informacije do kompjutera. 5. Nětko wučišći wěcywobdžěłarka formular. 6. Na kóncu dyrbi sej Majka wšo přečitać a wučišćany formular pruwować. 7. Dokelž njejsu tam žane zmylki, wona formular podpisa.

nadawk 10: 1. Bernadet je swój wupokaz zhubiła a trjeba nětko nowy. (wupokaz słuša Bernadet) 2. Ow jej, jeje/jejo pućowanski pas je wotběžať. (pućowanski pas je tu subjekt) 3. Móže Sonja swoju dawkowu deklaraciju tež digitalnje wotedać? (dawkowa deklaracija je wot Sonje) 4. Džěd swoje awto wjace njewužiwa. Tohodla chcu džensa jeho awto wotzjewić (W přenje sadže: Awto słuša džědej. W druhej sadže je "ja" = subjekt, ale awto słuša džědej).

Tekst wideja:

Majka je jězbnu šulu wopytała a jězbnu pruwowanje wobstała. Juchej, skónčnje móže wona sama z awtom jězdzić! Nětko chce sej jězbnu dowolnosť wobstarać. Tola jeje personalny wupokaz je wotběžať! Njeje to docyła pytnyła. Kak je so to stać móhło?

Majka zazwoni zadwělowana Boženu. Ta ju změruje a praji, zo njeje to zlě. Dyrbi sej prosće na zarjedže termin skazać a do toho wšitke podložki wobstarać.

Majka so w interneće na stronach přizjewjernje za wobydlerjow informuje. Za nowy wupokaz trjeba wona stary wupokaz, aktualne biometriske foto a pjenjezy za poplatk.

Na dnju z terminom sydnje so Majka do čakarnje. Wona je cyle rozbudžena, njeje rady na zarjadach. Pyta na swojim šmóratku za mejlku z dokładnym terminom. Nimo toho so boji, zo jej tola někajke podložki faluja.

Hdyž je wona na rjedže, dže do mjenowaneho běrowa. Wěcywobdžěłarka wobhladuje sej wšitke podložki a so hišće raz za staćanstwom a datumom narodženja praša. Nimo toho so wona praša, kak so Majcyne mjeno prawje wurjekuje. Potom zapodawa přistajena wšitke informacije do kompjutera. Wona wučišći formular, a Majka dyrbi sej wšo přečitać. Dokelž njejsu tam žane zmylki, wona formular podpisa.

Chceće tež hnydom pućowanski pas skazać?, so wěcywobdžěłarka praša. Pućuju rady po Europje, praji Majka. Dotal je za to mój wupokaz dosahať. Wěcywobdžěłarka jej wjasni, zo trjebaš za wěšte kraje pućowanski pas. Za Wulku Britanisku na přikład.

Kelko pućowanski pas płaći, so Majka woprašuje. Wupokaz a pućowanski pas – to je tola chětro drohe. Wona pomysli skrótka na to, zo chćetej z Boženu w semesterskich prózdninach do Londona jěć a jón na kóncu tež skaza.

Nimo toho trjeba hišće jězbnu dowolnosť. Za to dyrbiće na krajnoradny zarjad, praji wěcywobdžěłarka. Woni maja wotrjad za jězbnu dowolnosť. Trjebaće płaćiwy wupokaz, biometriske foto a poplatk.

To bórže wšitko změju, so Majka wjeseli.

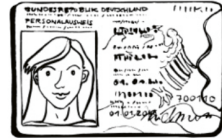
WUKNJENSKI WIDEJO ZA HORNJOSERBŠČINU 5 NA ZARJEDŽE

1. Zasadź falowace słowa/ słowne skupiny do sadow.

běrow | na zarjedže | popłatk | sej termin skazaš | (we) wotrjedže | wěcywobdžětarka | wupokaz

1. Kóždy staćan trjeba plaćiwu _____.
2. _____ wobstaram sej nowy wupokaz.
3. _____ bě jara přećelna.
4. Jeje _____ je w přizemju, je to wulka a swětła stwa.
5. Je lěpje, hdyž sej _____, potom njetrjebaš tak dołho čakać.
6. W kotrym _____ namakam sobudžětaćerku, z kotrejž sym telefonowať/a?
7. Zapłaćće _____ prošu při awtomaće. Móžeće z kartku zapłaćić.

2. Hdyž so prašamy, hdže něšto je, wužiwamy lokatiw. Jeli so prašamy, dokal mamy hić, wužiwamy akuzatiw.

Hdže to móžu?	Dokal dyrbju hić?
na agenturje za džěto	na agenturu za džěto
na financnym zarjedže	
na stawnistwje	
na chorobnej kasy	
na krajnoradnym zarjedže	
w přizjewjerni za wobydlerjow	

Zarjady - što hdže zrjaduju?

3. Što by radžiť/a? Přečitať sej prašenja a wotmoťw. Wužiwaj zarjady a kóncowki z nadawka 2.

- ⚡ Hdže móžu swoju dawkowu deklaraciju wotedać?
- ⚡ Trjebam nowe dawkowe čisto za moju samostatnosť.
- ⚡ Chcu swoje chorobne zawěšćenje změnić.
- ⚡ Kak móžu swoje nowe bydlenje přizjewić?
- ⚡ Hdže wobstaram sej nowy personalny wupokaz?
- ⚡ Nimam hišće jězbnu dowolnosť, ale sym pruwowanje wobstať/a.
- ⚡ Štó pomha mi, zo namakam nowe džěto?

Dyrbiš na ... [akuz.] hić.
Spytaj raz na ... [lok.]
Informuj so na/w ... [lok.]
Dži tola raz na ... [akuz.]

4. Kotry problem ma Majka? Wuzwol prawej wotmołwje.

- wona dyrbi skónčnje swoju dawkowu deklaraciju wotedać
- wona chce swoje awto přizjewić
- wona trjeba nowy wupokaz
- wona chce sej jězbnu dowolnosť skazać

5. Što wona za nowy wupokaz wšitko trjeba?

6. Kak čuje so Majka w čakarni? Hladaj a zapisaj jeje začuća.

Na dnju z terminom sydnye so Majka do čakarnje. Wona je _____, njeje rady na zarjadach. Pyta na swojim šmóratku za mejlku z dokładnym terminom. Nimo toho _____, zo jej tola někajke podložki faluja.

7. Rjaduj kročele, kotrež přewjedže wěcywobdžěłarka při wobdžěłanju próstw. Zapisaj přědku čista.

- Zdruha so wona hišće raz za staćanstwom a datumom narodženja praša.
- Nětko wučišći wěcywobdžěłarka formular.
- Dokelž njejsu tam žane zmylki, wona formular podpisa.
- Hdyž je wšitko dorěčane, zapodawa přistajena wšitke informacije do kompjutera.
- Nimo toho so wona praša, kak so Majcynje mjeno prawje wurjekuje.
- 1** Hdyž je Majka na rjedže, dže do mjenowaneho běrowa.
- Jako přenje wobhladuje sej wěcywobdžěłarka wšitke podložki.
- Na kóncu dyrbi sej Majka wšo přečitać a wučišćany formular pruwować.

8. Prašejće so mjez sobu k widejej. Na přiklad:

Koho zazwoni Majka na spočatku?

Dóstanje Majka na samsnym zarjedže tež jězbnu dowolnosť?

Čehodla skaza Majka na kóncu tež pućowanski pas?

...?

Swójske nazhojenja

9. Kotre kraje Europy znaješ? Za kotre kraje njetrjebaš pućowanski pas? Nalič je.

10. Jeho/ Jeje abo swój? Što maš zasadzić?

1. Bernadet je _____ wupokaz zhubića a trjeba nětko nowy.
2. Ow jej, _____ pućowanski pas je wotběžał.
3. Móže Sonja _____ dawkowu deklaraciju tež digitalnje wotedać?
4. Džéd swoje awto wjace njewužiwa. Tohodla chcu džensa _____ awto wotzjewić.

11. Što činiš w čakarni? Knihuješ sej termin? Sčehnješ sej čakanski lisćik? Napisaj tež někotre krótke sady, što družo ludžo w čakarni na zarjedže činja.

12. Wuzwolće sej w porikach situaciju a zahrajće ju.

biometriske foto | datum narodźenja | hač do hdy | plaćiwu wupokaz | podtožki
poplatk | pruwować | wobdźětać

<p> Telefonat: nowe bydlenje</p>	<p> Zetkanje we wobchodze: awto</p>	<p> Zetkanje w mensy: London</p>
<p>Syn: Je z internata do WG w Drježdžanach přechaŋy. Chce tam nowy studij započec. Ma hišće wěcy pola maćerje doma. Mać: Zazwoni jeho. Chce wědźec, kak so jemu lubi, a skedźbni jeho na přizjewjenje.</p>	<p>Anja: Je runje jězbnje pruwowanje wobstała a wjeseli so, zo móže w nalěcu z přečelkami k morju jěc. Chce sej awto wupožčić. Chce spěšnje jězbnu dowolnosť dóstać. Měrcin: Ma hižo jězbnu dowolnosť a radži jej. Praša so, hač ma hižo awto.</p>	<p>Benjamin: Chce w lěcu do Londona pućować, ma praktikum w Goethowym instituće, ma jenož wupokaz. Borbora: So praša, hdy poleci a hač ma pućowanski pas a biometriske foto.</p>

13. Ty sy na rjedze! Wuzwol sej temu a rěč sam/a.

Na kotrym zarjedze sy ty posledni raz był/a? Što sy digitalnje činił/a?

Maš jězbnu dowolnosť? Hdže a hdy sy jězbnu šulu wopytał/a? Kak husto trjebaš awto?

14. Twój wupokaz je wotběžał. Zestaj kročele a rozprawjej, kak to rozrisaš.

15a. Što dyrbiš na zarjedze zrzadować? Zestaj plakat z najwažnišimi informacijemi. Rozsudź so za temu. Rešeršuj na příklad na internetnej stronje AMT24. Wuži waj za plakat na příklad platformu canva.com.

- 1) kak załožiš swójbu (žeńtwa, narodźenja)
- 2) kak wobstaraš sej jězbnu dowolnosť a přizjewiš nowe awto
- 3) što činiš, hdyž trjebaš nowy wupokaz

15b. Předstaj swój plakat. Předstaj situaciju abo problem, kiž ma so rozrisać. Rozjasni najwažniše kročele.

Hdyž trjebaš ...
Najprjedy ... , a potom ...
Zamołwity za to je zarjad za ...
Wažne je, zo ...
Doporuču wam, zo ...

